

(<https://radio808.com>)

🕒 19. studenoga 2023.

📄 Emisije (<https://radio808.com/category/emisije/>), MARIJA JURIĆ ZAGORKA: NOVINARKA – SUFRAŽETKINJA – ŽRTVA (<https://radio808.com/category/marija-juric-zagorka-novinarka-sufrazetkinja-zrtva/>), Tjedan na 808 (<https://radio808.com/category/tjedan-na-808/>)

Mi žene znademo, da ćemo i mi jedamput ući u Hrvatski sabor

Kad je o svojoj kolegici, izvjestiteljici u parlamentu u Budimpešti, 1906. francuski novinar napisao da je „*malo čudo talenta i sposobnosti, koje je hrvatski parlament učinilo najnaprednijim u srednjoj Europi*“, Zagorka nije samo izišla iz anonimnosti svojih pseudonima, već je postala izrazito popularna među europskim novinarima

Piše: Diana KUČINIĆ (<https://www.facebook.com/diana.kucinic>)

Napokon je bila tamo gdje je cijelom svojom dušom pripadala: u redakciji novina. I to ne bilo kojih novina, već oporbenog hrvatskog političkog dnevnika Obzora koji je okupljao protivnike bečkog apsolutizma i mađarizacije Hrvatske te se zalagao za sjedinjenje hrvatskih pokrajina. Nakon rascjepa Narodne stranke, čija ga je politika pokretala, postao je glasilo Nezavisne narodne stranke i oporba režimu bana **Khuen-Héderváryja**. Pod stalnim udarom cenzure, od 1895. do 1903. zabranjivan je gotovo svaki drugi dan, no Obzor se ipak uspio uzdići na razinu najuglednijih hrvatskih novina, a 1918. dosegnuti nakladu 15.000 primjeraka. Zatim je postupno gubio mjesto u hrvatskom medijskom prostoru, a ugašen je u travnju 1941.

Marija Jurić Zagorka u Obzoru je radila 22 godine – upravo u najznačajnijem razdoblju tih novina od 1896. do 1918. Zahvaljujući podršci **Josipa Jurja Strossmayera**, unatoč protivljenju i zgražanju vodstva Dioničke tiskare i uredništva, Zagorka je već tijekom prve dvije godine rada u Obzoru od dodijeljenih joj poslova korektorice i prevoditeljice mađarskih tekstova prerasla u profesionalnu političku novinarku. Piše članke ne samo za Obzor, nego i za mađarske opozicijske novine *Népszava* i *Magyarország*. Od 1898. izvještava o saborskim raspravama u Zagrebu, kritizira dnevnu politiku u Mađarskoj, a piše i kratke pripovijetke, humoreske i podlistke. Surađivala je u

uglednim književnim časopisima – zagrebačkom Viencu i sarajevskoj Nadi te u satiričkom listu Trn pod pseudonimom Petrica Kerempuh.

Marija Jurić Zagorka oko 1900.; foto: iz Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice

Novinarski joj je put trnovit i posut preprekama neprihvatanja i predrasuda „*da će novinarski stalež izgubiti ugled kad se bude reklo da je neka žena novinarka!*“ – kako joj je objasnio **Jovan Hranilović**, pjesnik i kritičar, koji je nakratko zamijenio urednika Pasarića u Obzoru. Iako je Hranilović priznao njezin talent i omogućio joj da radi u redakciji, nije

mogao protiv većine kolega muškaraca koji su smatrali da se Zagorka „narivava u novinarsko zvanje“ i da „već cijeli Zagreb pripovijeda viceve da u našoj redakciji sjedi žena“.

„Kakav će ugled imati rad muških novinara, bude li se reklo da ono što oni rade, može raditi i žena! Tu se ne da ništa učiniti, ali neću nikada poreći da imate dara za ovo zvanje“ – pokušao ju je utješiti Hranilović kad je na početku novinarske karijere, tek što je ušla u redakciju Obzora, iz nje istjerana.

„Marto, reci mi, je li cijepanje drva samo muški posao? Zar žena ne može i ne smije cijepati?“ – pitala je tada Zagorka svoju nekadašnju dadilju Martu, jedinu prijateljicu.

Rekla je Marti da ima još naušnice i dva prstena, koje će prodati i od toga preživjeti dok ne nađe novi posao – ali da će to biti jedino i isključivo: pisanje. Marta ju je tada podsjetila na to da joj je njezin otac ponudio mjesečnu rentu ako se odrekne pisanja i novinarstva, podsjetila ju je i na to da su joj mađarske novine ponudile da za njih piše, no Zagorka je s gađenjem odgovorila:

„Da služim onima koji nas biju?! Bolje je onda makar što... Znaj, Marto, ili ću steći svoju samostalnost ili – ili...“

U svojim ušima zvrndahu željeznička kolesa...“ – ponovnu misao o samoubojstvu zapisala je Zagorka u svojim autobiografskim zapisima.

Pokušala se tada povezati s novinama hrvatske iseljeničke zajednice u Americi, učila je engleski, pisala je čak i Rockefellerovoj kćeri da joj pomogne pronaći posao. No, budući da iz Amerike nije dobila odgovor, napisala je pismo biskupu Strossmayeru, jednom od glavnih dioničara Dioničke tiskare, opisala svoju situaciju i želju da radi kao novinarka i tada je on presjekao gordijski čvor rodne diskriminacije koja se Zagorki isprijecila na putu prema redakciji Obzora.

„Boreći se stalno s olujnim valovima, utapljavajući se svakog dana, najednom sam stupila na čvrsto tlo!...“

Na tom čvrstom tlu započela je kalvarija moga zvanja“ – napisala je Zagorka u svojim zapisima.

„Pod teškom društvenom zabludom, da su novinarsko zvanje i politički rad isključivo samo muško poprište rada, prolazila sam u svojem novinarskom zvanju kao nevino okrivljeni kroz pranger španjolske

inkvizicije. Taj mi je rad bio potrebom života kao hrana, zrak i sunce tijelu i moje političko djelovanje smatrala sam nečim sasvim prirodnim. Pošto nisam uvažavala društvenu zabludu, koja je stvorila nepisan zakon protiv javnog rada žene, naišla sam na putu toga rada na neprijateljstva, čije posljedice trpim i danas“ – istaknula je kasnije i u autobiografskom tekstu pod naslovom „Kako je bilo“.

Zagorku odvoze u zatvor: – U ime zakona, vi ste uhićeni! – Evo me – rekoh neizmjereno ponosna

Deset godina – do 1906. samo su malobrojni znali da se pod pseudonimima, među kojima su najpoznatiji Petrica Kerempuh, Iglica, Neris, Hrvatica Z. i dakako, Zagorka, krije **Marija Jurić** – žena, novinarka. Čak ni kad je 1903. sama u redakciji dva mjeseca uređivala cijeli Obzor jer su urednici **Josip Pasarić** i **Milan Heimerl** uhićeni zbog narodnjačke hrvatske politike. I Zagorka je tada završila u zatvoru, na opće iznenađenje policajaca koji su upali u redakciju i zatekli – ženu koja se predstavila kao urednik! Zagorka je svoje uhićenje opisala ironično:

„ – U ime zakona, vi ste uhićeni!

Uspravila sam se. Činilo mi se da – rastem... Visoka sam do stropa! Nitko mi nije ravan!

– Evo me – rekoh neizmjereno ponosna.

Sasvim mirno izađem s policijom na ulicu. Tu je moj ponos narastao do vrhunca. Zamislite sliku: Palača Dioničke tiskare, opkoljena s dvadeset oružnika. Njima iza leđa mnoštvo svjetine. Pred vratima tiskare kočija, oko nje šest detektiva i tri redarstvena činovnika. I prave mi špalir! Konji pred kočijom nešto nestrpljivo poskakuju. (...)

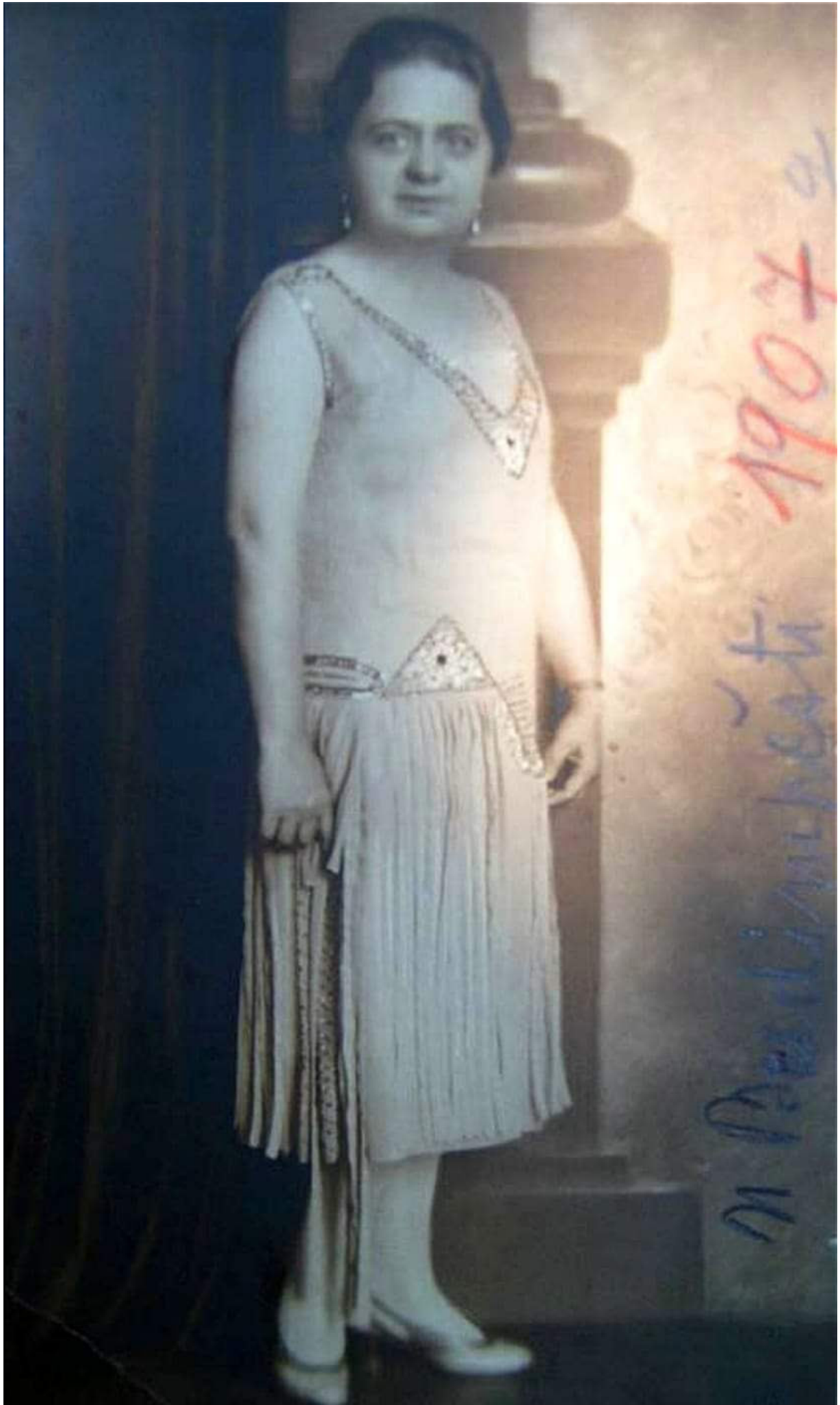
– Zar ne, gospodine – pitam redarstvenog činovnika – ovako se voze samo nadvojvotkinje i princeze?“

Stiješnjena u zatvorskoj sobici – spremištu, Zagorka nije željela odgovarati na pitanja istražitelja o tome tko piše u Obzoru i tko potiče i organizira prosvjede protiv austrougarske vlade, a deset je svojih zatvoreničkih dana i noći provela pišući dramu „Evica Gupčeva“. Zatim je nekoliko dana bila u kućnom pritvoru, dok se nije pročulo da „**Khuen-**

Héderváry u zatvoru muči ženu-novinara koja je tamo dobila smrtonosnu bolest i – umire!“ – kako su objavile mađarske opozicijske novine.

„Silno sam se radovala toj svojoj smrtonosnoj bolesti i umiranju (...) I opet sam zauzela svoje mnogostruko mjesto urednika i nekolicine suradnika!“ – zapisala je Zagorka.

Usprkos diskriminaciji, podsmijehu i omalovažavanju većine svojih kolega, „luda baba koja ima fiksnu ideju da je novinarka“ **Marija Jurić Zagorka** ipak je postala najprije izvjestiteljica iz Hrvatskog sabora, zatim i dopisnica Obzora iz Budimpešte i Beča, a 1909. izvještavala je i s *Friedjungova procesa*, devetomjesečnog političkog suđenja austrijskom povjesničaru **Heinrichu Friedjunku** koji je Hrvatsko-srpsku koaliciju i njezinog tadašnjeg prvog čovjeka **Frana Supila** optužio da surađuju sa srbijanskom vladom radi rušenja Austro-Ugarske Monarhije. Tijekom procesa Friedjungove su se tvrdnje pokazale krivotvorene, navodno je bila upletena i srpska obavještajna služba, a da bi se spriječio veći skandal i zadržao autoritet austrijskog sudstva, proces je završen nagodbom tužitelja i optuženika. Ne ulazeći u detalje političkih previranja u to doba, treba zaključiti da Obzor u Beč ne bi poslao diletanta ni politički nepismenog izvjestitelja, pa je očito Zagorka tada već imala ugled zrelog političkog novinara.

Novinarka Marija Jurić Zagorka, Budimpešta 1907.; foto: Arhivski fond MJZ

No, kako to najčešće biva, **Marija Jurić Zagorka** najprije je priznavanje svojega rada i talenta doživjela izvan domovine. Kad je o svojoj kolegici, izvjestiteljici u parlamentu u Budimpešti, koja je 1906. pratila rad izaslanstva Hrvatskoga sabora, francuski novinar napisao da je „*malo čudo talenta i sposobnosti, koje je hrvatski parlament učinilo najnaprednijim u srednjoj Europi*“, Zagorka nije samo izišla iz anonimnosti svojih pseudonima, već je postala izrazito popularna među europskim novinarima. Sklopila je poznanstva s brojnim političarima, a bila je poznata kao nepotkupljiva novinarka, pišući uvijek u korist hrvatskih interesa u Austro-Ugarskoj Monarhiji.

Kad joj je sindikat inozemnih novinara u Budimpešti organizirao proslavu u povodu desete godišnjice novinarskoga rada, u Hrvatskoj smotri je objavljeno da „*naša javnost ne bi ni znala da Zagorka deset godina radi u jednoj te istoj redakciji Obzora, da nije kao izvjestiteljica Obzora pobudila u Pešti pozornost, pa su se tamo čudili, da u Hrvatskoj imade žena novinarka*“.

Ipak, i u Hrvatskoj su neki Zagorkini kolege cijenili njezina uvjerenja i novinarski rad. Nakon što je odbila posao u mađarskim novinama *Pester Lloyd*, hrvatski političar i publicist **Franjo Supilo** rekao joj je: „*Zagorčice, vi ste muž na mjestu!*“. Književni kritičar, novinar i urednik **Ivo Hergešić** piše: „*Zagorka izvješćuje kao moderni novinar, reporterski živo i mnogo zanimljivije nego što se o takvim pojavama pisalo i piše.*“ Češki političar i filozof **Tomáš Masaryk**, demokrat i borac za autonomiju Češke u sklopu Austro-Ugarske, pred Zagorkom je društvu u jednom bečkom hotelu rekao: „*Vi i ne slutite koliko imate razloga da ozbiljno aplaudirate ovome ženskom čovjeku koji se tako neobično i pošteno bori za svoje i naše ideale!*“.

Tjeralica na Kačićevom spomeniku: *Tko tu luđakinju, „švabožderku“ nađe, neka je odvede u ludnicu, ili na redarstvo*

I tako je **Marija Jurić Zagorka** od poniženja kad su je 1897. izbacili iz novinarske lože u Hrvatskom saboru, nazvavši je „luckastom babom“, postala ugledna europska novinarka. A 18. prosinca 1910. bila je jedina

novinararka uza 30 svojih kolega na konstituirajućoj skupštini Hrvatskoga novinarskog društva u Zagrebu te ponosna nositeljica iskaznice HND-a s rednim brojem 2. Uvijek ustrajući u svojim hrvatskim političkim stavovima, 1928. je protestno istupila iz Jugoslavenskog novinarskog udruženja, a poslije Drugog svjetskog rata ponovno je članica Društva novinara Hrvatske, o čemu svjedoče potvrde u kojima se Zagorka spominje kao „slobodni publicista“.

No, borba za svoje mjesto u „muškom zanimanju“ bila je samo jedna Zagorkina bitka. Borila se za ravnopravnost žena i muškaraca na svim poljima, pa je govoreći o pravu glasa žena na političkim izborima (koje su, usput rečeno, žene u Hrvatskoj odnosno tadašnjoj Jugoslaviji dobile tek 1945.), saborskim zastupnicima 1917. poručila:

„Mi žene znademo, da ćemo i mi jedamput ući u Hrvatski sabor, ali budućnost će vas našeg naroda možda jednom zvati na odgovornost, što nam ta vrata ne bijahu otvorena sada, u doba kad je naš narod najviše stradao i najviše trebao rada i pomoći, da se opet dignu, osvijesti i zakorači putem k slobodi. Dajte nam prava i tada ćete nam dati i dužnosti!“

O, kako bi bila ponosna **Marija Jurić Zagorka** kad bi znala da u Hrvatskom saboru danas novinarska soba nosi njezino ime!

Borila se nepokolebljivo za svoja politička uvjerenja o slobodnoj Hrvatskoj i hrvatskom jeziku – još otkad se kao djevojčica pred banom **Khuen-Héderváryjem** ustobočila i pozvala ga da „spasi Hrvatsku od Mađara“ preko svih svojih novinarskih, dramskih i književnih tekstova do prosvjeda protiv germanizacije, zbog kojih su za njom raspisali i tjeralicu, baš poput onih na Divljem zapadu, i zalijepili je na Kačićev spomenik na početku Mesničke ulice u Zagrebu – o čemu je zapisala:

„Muškarci nam odgovaraju prostački, gospođe se zgražavaju a jednoga dana osvane na Kačićevoj kamenoj ruci plakat: „Wer weiss etwas“ (ovako su njemačka redarstva vršila potragu za kriminalcima). Sadržaj plakata je bio: Tko znade štogod o nekoj luđakinji sufražetki, koja ulicama Zagreba zaustavlja kulturne građane s nekim ženskama i poziva ih, da ne govore njemački. Tko tu luđakinju, „švabožderku“ nađe, neka je odvede u ludnicu, ili na redarstvo, da se grad oslobodi „odurnog Mannweiba“.

Novinarska iskaznica Jugoslavenskog novinarskog udruženja, 12. veljače 1925.; foto: Arhivski fond MJZ

Obzoru
 Jugosl. novinarskog udruženja
 Zagreb
 Izvolite priseciti do
 znanja da se članovima
 članom ne smatraju
 više članom društva
 Murgari Zajorkin
 Zagreb 22/V-28
 de mama da mat.

Zagorkina izjava o istupanju iz članstva Jugoslavenskog novinarskog udruženja, 22. lipnja 1928.; foto: Arhivski fond MJZ

Nisu je mogle pokolebati ni prijetnje ni podmićivanja. Nije pristala ni kad ju je na početku njezine novinarske karijere barun **Geza Rauch**, inače Héderváryjev kum, nagovarao da iz Obzora prijede u Narodne novine i za sigurnu mjesečnu plaću piše „u korist vlade“, ni kad joj je njezin otac

nudio mjesečnu rentu ako prestane pisati i „prestane ih sramotiti“. Nije pristala ni kad su joj u Budimpešti nudili dovoljno novca da kupi kuću, zahtijevajući da piše tako „da vaši delegati ne ispadaju junaci u vašim izvještajima“, ni kad su joj u Beču nudili novac u vrijednosti trokatnice. Zaključili su da „žena koja neće trokatnicu potpuno je luda“. Iako će je kvalifikacija „lude babe“ pratiti u životu u raznim prigodama, **Marija Jurić Zagorka** nije odustajala ni od jedne od svojih bitaka.

Vaša je zadaća da svojim historijskim romanima privučete hrvatske čitaoce da dobrovoljno napuste to pogubno njemačko štivo – rekao joj je Strossmayer

Jedna od najvećih Zagorkinih uloga u hrvatskom društvu – prosvjetiteljska je uloga opismenjavanja puka, posebice žena, i poticanja ljubavi prema hrvatskom jeziku. Tu joj je ulogu namijenio biskup **Josip Juraj Strossmayer**, nakon što se oduševio njezinim novelama, pripovijetkama i satirama te joj je sugerirao da piše romane. Prva dva – „Roblje“ (objavljen najprije kao podlistak u Obzoru 1899.) i „Vladko Šaretić“ (1903.) – Strossmayer je i osobno financirao, a Zagorka se ubrzo proslavila među čitateljima, dok su je istovremeno mađarski pristaše napali zbog prohrvatskih stavova i naravno, zbog činjenice da je žena. Tada joj je Strossmayer predložio da se, kako bi izbjegla cenzuru suvremenih tema, počne baviti povijesnom tematikom kroz koju će provući rodoljubnu notu, ali i ispuniti prosvjetiteljski zadatak da privuče čitatelje hrvatskim knjigama i umješnim zapletima potakne i neobrazovane seljačke žene da požele čitati.

„Vaša je zadaća da svojim historijskim romanima privučete hrvatske čitaoce da dobrovoljno napuste to pogubno njemačko štivo. Uzalud je pisati članke kojima ih pozivljete da napuste njemačku knjigu. Uzalud je grditi i dokazivati na sastancima i u novinama, uzalud vam je bila vaša inače izvrsno provedena organizacija protiv nijemstva, ali kad hrvatski čitalac dobije u ruke hrvatsko štivo, koje će privući njegovo zanimanje za domaće hrvatske događaje, onda će on okrenuti leđa nijemštini i svim interesom prihvatiti hrvatsko štivo. To ćete postići svojim umijećem u historijskim romanima“ – rekao joj je Strossmayer.

Zagorka je objavila 27 romana (iako njezin opus još uvijek nije do kraja istražen), a među njima su „Republikanci“, „Crveni ocean“, „Tozuki“, „Kći Lotrščaka“, „Kaptolski antikrist“, „Plameni inkvizitori“, „Gordana“, „Vitez slavonske ravni“, „Kraljica Hrvata“, „Mala revolucionarka“, „Pustolovine novorođenog Petrice Kerempuha“, „Jadranka“. Najveću afirmaciju kod čitatelja stekla je ciklusom romana „Grička vještica“ (objavljivanim u nastavcima u Malim novinama od 1912. do 1913.). Sa svojim povijesnim dramama („Evica Gupčeva“, „Filip Košenski“), komedijama („Jalnuševčani“), jednočinkama i satirama Zagorka je značajna i za razvoj hrvatske dramske književnosti, a kazališne su joj izvedbe donijele veliku popularnost kod publike.

Književni i dramski opus **Marije Jurić Zagorke** može se u Hrvatskoj usporediti jedino s opusom **Miroslava Krlež** – uzimajući u obzir dakako činjenicu da se radi o dvoje tematski i stilski posve različitih autora. Inače, zabilježena je u Zagorkinoj biografiji crtica o susretima s Krležom, pri čemu su se glasno i duhovito prepirali, a Krleža joj je, ali bez imalo zlobe, rekao: „Vi ste, Zagorka, jedna vražja baba“, na što je ona uzvratila: „A Vi ste jedno umišljeno gundalo“. I nastavili su razgovor o kazalištu i književnosti – onome što je Zagorki, osim novinarstva, bilo jedino važno jer:

„Pisanje je moja priroda, to je kao disati zrak i jesti; pisat ću i dalje, bez obzira na to hoću li biti prihvaćena ili ne.“

„Imala sam tri puta manju plaću od mojih muških kolega i radila pet poslova! A ljudima sam u svojim tekstovima mogla dati nadu, priču koja će ih odvesti u drugi svijet, daleko od vlastitih briga, i koju će moći čitati na hrvatskom jeziku. Najveća mi je plaća bila kad sam dolje s Dolca čula da ljudi djeci daju imena likova iz mojih romana!“

Otkrivajući 28. studenoga 2012. spomen-ploču na ulazu u saborsku prostoriju za novinare, koja nosi ime Marije Jurić Zagorke, tadašnji predsjednik Hrvatskoga sabora Josip Leko rekao je: „Marija Jurić Zagorka bila je posebna žena u posebno vrijeme koje ju nije razumjelo, ali ona je razumjela buduće vrijeme više nego drugi.“; snimila: Diana Kučinić

Kao i na novinarskom, i na književnom je polju Zagorka nailazila na „pranger španjolske inkvizicije“ – od činjenice da je nisu primili u Društvo književnika do toga da su njezine romane i drame kvalificirali „šund-literaturom za kravarice“. No, književni rad **Marije Jurić Zagorke** posebna je i velika tema kojom se u ovom serijalu tekstova neću baviti. Zadržat ću se na dijelu njezine biografije vezanom uz novinarski rad i feminističko djelovanje – što je Zagorka savršeno spojila kad je od 1925. do 1938. uređivala popularni zagrebački magazin *Ženski list*, a od 1938. do 1941. uređivala i gotovo sama pisala vlastite novine *Hrvatica*.

(nastavlja se)

Tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz programa poticanja novinarske izvrsnosti.

Prethodni tekst (<https://radio808.com/imam-u-dzepu-20-zasluzenih-kruna-honorar-za-svoj-posteni-rad-temeljni-kamen-za-palacu-svoje-samostalnosti/>)

< Prethodna objava (<https://radio808.com/projekt-prati-moj-dir-donosi-novi-pristup-promociji-kulturnih-dogadaja/>)

Sljedeća objava >

IMPRESSUM

Nakladnik: Udruga "Multimedijalist"

Ulica Franje Petračića 6 (HUB385)

10000 Zagreb

Urednik elektroničke publikacije: Leo Hekman

Uredništvo: Dominik Janković, Jasmin Redžepagić i Gordan Antić

mail: info@radio808.com

mob: +385 99 540 9486

PRATITE NAS

(<https://www.facebook.com/radio808/>)

(<https://twitter.com/radio808/>) PRETR

(<https://www.youtube.com/channel/UCcaapzbbpKfCCQLXp-abulg>)

(<https://www.instagram.com/radio808/>)

AŽI STRANICU

Pretraži

RADIO808.COM 2018. // DEVELOPMENT BY PROGRAMIRANJEZAWEB.COM
([HTTP://PROGRAMIRANJEZAWEB.COM/](http://PROGRAMIRANJEZAWEB.COM/))